



ੴ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰ

28

ਹੁਕਮੁ

ਭਾਗ - 4

‘ਬੇਸੀ’

# ਹੁਕਮੁ

## ਭਾਗ-4

ਰਾਤ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਪਿਛੋਂ ਜੋ ਮੱਧਮ ਜੇਹੀ 'ਲੋਅ' ਦਿਸਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ 'ਪਹੁ-ਛੁਟਣੀ' ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਹ 'ਪਹੁ-ਛੁਟਣੀ' ਸੂਰਜ ਦੇ ਆਗਮਨ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਸੂਰਜ ਦੇ ਚੜ੍ਹਨ ਉਪਰੰਤ, ਧੁੱਪ ਹੀ ਸੂਰਜ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਪਤਾ ਦਸਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ (reflection) ਹੈ। ਜਦ ਅਸੀਂ ਸੂਰਜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ, ਨਿੱਘ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਨਿਜੀ ਤਜਰਬਾ ਅਤੇ ਲਾਭ ਮਾਣਦੇ ਹਾਂ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਦ ਸਾਡੇ ਮਨ ਦੇ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਦੇ ਹਨੇਰ ਵਿਚ ਆਤਮਿਕ ਪਹੁ-ਛੁਟਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਮਨ ਨੂੰ ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਦੀ 'ਟੋਹ' ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ-ਭਾਵਨੀ ਉਪਜਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ 'ਹੁਕਮ-ਰੂਪੀ' ਇਲਾਹੀ 'ਧੁੱਪ' ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਤੇ 'ਨਿੱਘ' ਮਾਣਦੇ ਹਾਂ।

ਇਸ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਅਥਵਾ :—

‘ਪ੍ਰਕਾਸ਼’ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ,  
 ‘ਰਵਾਨਗੀ’ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ,  
 ‘ਨਿੱਘ’ ਨੂੰ ਮਾਨਣਾ,  
 ‘ਭੁਣ-ਭੁਣ’ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਣਾ,  
 ‘ਪ੍ਰਿਮ-ਰਸ’ ਵਿਚ ‘ਮਸਤ’ ਹੋਣਾ,  
 ‘ਅਨਹਦ ਨਾਦ’ ਨਾਲ ‘ਸੂਰ’ ਹੋਣਾ,  
 ‘ਸਹਿਜ-ਚਾਲ’ ਵਿਚ ‘ਚੜ੍ਹਨਾ’

ਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਦਾ ਬੁਝਣਾ, ਜਾਨਣਾ, ਚੀਨਣਾ, ਪਹਿਚਾਨਣਾ, ਮੰਨਣਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ 'ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨਾਂ' ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਦੀ ਪਰਵਿਰਤੀ ਹੀ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਲਾਹੀ 'ਹੋਂਦ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ' ਹੈ।

ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬੁੱਝਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਨਿਜੀ 'ਤਜਰਬਾ' ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਅਸੀਂ ਮਾਇਕੀ ਭਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ ਦੇ ਹਨੇਰ ਵਿਚ ਹੀ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਂਦੇ ਰਹਾਂਗੇ।

ਜਬ ਲਗੁ ਹੁਕਮੁ ਨ ਬੂਝਤਾ ਤਬ ਹੀ ਲਉ ਦੁਖੀਆ ॥

ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣਿਆ ਤਬ ਹੀ ਤੇ ਸੁਖੀਆ ॥

(ਪੰਨਾ-੪੦੦)

ਅਸੀਂ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਹਉਮੈ ਦੀਆਂ ਹਨੇਰ ਕੌਠਰੀਆਂ ਦੇ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰ ਵਿਚ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਾਵਿ ਰਹੇ ਭਰਪੂਰ 'ਹੁਕਮ' ਤੋਂ ਬੇ-ਖਬਰ, ਅਨਜਾਣ, ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹ, ਅਗਿਆਨਤਾ ਵਿਚ, ਭੁਲੇਖੇ ਵਿਚ ਹਾਂ।

ਹਉਮੈ ਵਡਾ ਗੁਬਾਰੁ ਹੈ ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਬੁਝਿ ਨ ਸਕੈ ਕੋਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੫੬੦)

ਗੁਰਬਾਣੀ, ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਦੀ 'ਟੋਹ' ਗਿਆਨ, ਬਿਆਨ, ਇਉਂ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ —

ਹੁਕਮਿ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ ਨਾਨਕ ਲਿਖਿਆ ਨਾਲਿ ॥ (ਪੰਨਾ-੧)

ਮਨ ਮੇਰੇ ਸਤਿਗੁਰ ਕੈ ਭਾਣੈ ਚਲੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੩੭)

ਆਪਣੈ ਭਾਣੈ ਜੋ ਚਲੈ ਭਾਈ ਵਿਛੁੜਿ ਚੋਟਾ ਖਾਵੈ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੦੧)

ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ ਖਸਮ ਕਾ ਦੂਜੀ ਅਵਰ ਸਿਆਣਪ ਕਾਇ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੬੧)

ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਹੁਕਮੁ ਹੈ ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਆ ਬੁਝਾਇ ਜੀਉ ॥ (ਪੰਨਾ-੨੨)

ਏਹੜ ਤੇਹੜ ਛਡਿ ਤੂ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਪਛਾਣੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੪੬)

ਅਸੀਂ ਇਲਾਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ, ਉਪਰੋ-ਜਿਹੇ ਮਨ ਨਾਲ, ਪਾਠ, ਗਾਇਣ, ਕਥਾ ਕਰ ਛਡਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਮਨੋਕਲਪਤ ਧਾਰਮਿਕ ਨਿਸਚਿਆਂ ਵਿਚ ਹੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ ਅਤੇ 'ਭਲੋ-ਭਲੇਰੇ' ਬਣੇ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨਾਲ 'ਧੋਖਾ' ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਨੂੰ ਭੰਬਲ-ਭੁਸਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਪੰਡਿਤ ਵਾਚਹਿ ਪੋਥੀਆ ਨਾ ਬੂਝਹਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥

ਅਨ ਕਉ ਮਤੀ ਦੇ ਚਲਹਿ ਮਾਇਆ ਕਾ ਵਾਪਾਰੁ ॥

ਕਥਨੀ ਝੂਠੀ ਜਗੁ ਭਵੈ ਰਹਣੀ ਸਬਦੁ ਸੁ ਸਾਰੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੫੬)

ਵੇਦ ਪੜਹਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ॥

ਵਾਦੁ ਵਖਾਣਹਿ ਮੋਹੇ ਮਾਇਆ ॥ (ਪੰਨਾ-੧੨੮)

ਤੈ ਗੁਣ ਸਭਾ ਧਾਤੂ ਹੈ ਪੜਿ ਪੜਿ ਕਰਹਿ ਵੀਚਾਰੁ ॥  
ਮੁਕਤਿ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵਈ ਨਹੁ ਪਾਇਨਿ ਮੌਖ ਦੁਆਰੁ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੨੨੨)

ਹਉਮੈ ਵਿਚਿ ਸਭਿ ਪੜਿ ਥਕੇ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਖੁਆਰੁ ॥

(ਪੰਨਾ-੬੫੦)

ਵਿਣੁ ਗੁਰ ਸਬਦ ਗਿਆਨੁ ਹੈ ਫਿਕਾ ਆਲਾਉ ।

(ਵਾ:ਭਾ:ਗੁ: ੨੨/੧੨)

ਜਗਿ ਗਿਆਨੀ ਵਿਰਲਾ ਆਚਾਰੀ ॥

ਜਗਿ ਪੰਡਿਤੁ ਵਿਰਲਾ ਵੀਚਾਰੀ ॥

(ਪੰਨਾ-੪੧੩)

ਮਨਮੁਖ ਕਥਨੀ ਹੈ ਪਰੁ ਰਹਤ ਨ ਹੋਈ ॥

ਨਾਵਹੁ ਭੂਲੇ ਥਾਉ ਨ ਕੋਈ ॥

(ਪੰਨਾ-੮੩੧)

ਆਪ ਛੁਬੇ ਚਹੁ ਬੇਦ ਮਹਿ ਚੇਲੇ ਦੀਏ ਬਹਾਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੩੨੦)

ਜਦ ਤਾਂਈ 'ਪੁੱਪ' ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੀ, ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਸੂਰਜ 'ਉਹਲੇ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ  
ਜਦ ਤਾਂਈ ਅਸੀਂ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਹਿਚਾਣਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਚਿਰ ਸਾਨੂੰ ਹੁਕਮੀ  
ਜਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਜਾਂ ਸ਼ਰਧਾ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੀ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ  
'ਹੁਕਮ' ਅਤੇ 'ਹੁਕਮੀ' ਦੀ ਬਾਬਤ ਜੋ ਕਿਛੁ ਅਸੀਂ ਪਹੜ੍ਹਿਆ-ਪੜ੍ਹਾਇਆ, ਸੁਣਿਆ-  
ਸੁਣਾਇਆ, ਸਮਝਿਆ-ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ, ਇਹ ਓਪਰਾ ਜਿਹਾ, ਦਿਮਾਰੀ, ਛੋਕਾ ਗਿਆਨ  
ਹੀ ਹੈ, ਜੋ ਛੇਤੀ ਹੀ ਉਡ-ਪੁਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ 'ਹਨੇਰਾ'  
ਗੂੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਹਨੇਰ ਵਿਚ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਸਵੇਰੇ ਸੂਰਜ ਨੇੜੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਚਾਨਣ ਦਾ  
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅਨੇਂ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਅਸੀਂ ਰੱਬ ਨੂੰ ਭੁਲਾ ਕੇ, ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ ਦੀ ਨਿੱਕੀ  
ਜਿਹੀ ਛੂੰਘੀ 'ਖੁੱਡ' ਵਿਚ ਉਤਰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਇਲਾਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼  
ਘਟਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਇਕੀ ਹਨੇਰ ਦੇ ਅੰਧ ਗੁਬਾਰ ਵਿਚ ਖੁਆਰ ਤੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ  
ਹਾਂ।

ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਸਦਾ ਖੁਆਰੀ ॥

(ਪੰਨਾ-੨੧੧)

ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਦੁਖੁ ਪਾਵੈ ॥

(ਪੰਨਾ-੮੩੦)

ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ 'ਸਾਧ ਸੰਗਤ' ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਹਉਮੈ  
ਦੀ ਹਨੇਰ ਕੋਠੀ ਵਲੋਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦਾ 'ਰੁਖ' ਮੌਜ ਕੇ ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵੱਲ  
ਤੁਰਦੇ ਹਾਂ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਆਤਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, 'ਹੁਕਮ' 'ਨਾਮ' 'ਸ਼ਬਦ' ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਨਾਲ  
ਅਸੀਂ ਸੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਇਹ ਦੋ ਅੱਡ-ਅੱਡ, ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਉਲਟ, 'ਮਨ' ਦੇ 'ਰੁਖ' ਹਨ —

1. ਰੱਬ ਦੀ 'ਯਾਦ' ਜਾਂ ਸਿਮਰਨ ਚਾਉ = 'ਗੁਰਮੁਖਤਾਈ'

2. ਰੱਬ ਦੀ 'ਭੁਲ' ਜਾਂ ਵਿਸਰਨਾ = 'ਮਨਮੁਖਤਾਈ'

ਦੁਖ ਤਦੇ ਜਾਂ ਵਿਸਰਿ ਜਾਵੈ ॥

(ਪੰਨਾ-੮੮)

ਬਿਪਤਿ ਤਹਾ ਜਹਾ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ਨਾਹੀ ॥

ਕੋਟਿ ਅਨੰਦ ਜਹ ਹਰਿ ਗੁਨ ਗਾਹੀ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੯੭)

ਜੀਵ ਲਈ ਇਹ ਬੜੀ ਦੀਰਘ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ 'ਚੁਣੌਤੀ' ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਨਿਰਣਾ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਭਾਵੇਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਨਿਰਣੇ ਜਾਂ 'ਚੁਣੌਤੀ' ਸੰਬੰਧੀ ਬੇਅੰਤ ਜੀਵਨ ਸੇਧਾਂ, ਉਪਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਨਾਵਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਗੌਲਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਮਝਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਜਾਣ-ਬੁਝ ਕੇ ਮਚਲੇ, ਅਵੇਸਲੇ, ਬੇਪ੍ਰਵਾਹ ਹੋਏ ਹਾਂ।

ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਦੇ ਬੁਝੱਣ, ਪਹਿਚਾਨਣ ਦੀ 'ਅਹਿਮੀਅਤ' ਅਤੇ 'ਵਡਿਆਈ' ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ :—

ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਨੈ ਸੁ ਏਕੋ ਜਾਨੈ ਬੰਦਾ ਕਹੀਐ ਸੋਈ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੩੫੦)

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਤਾ ॥

ਪ੍ਰਭ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਤਿਨਿ ਭੇਦੁ ਜਾਤਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੮੮੫)

ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਇ ਸੁ ਹੁਕਮੁ ਪਛਾਣੈ

ਮਾਨੈ ਹੁਕਮੁ ਸਮਾਇਦਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੦੩੨)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਗਤੀਆਂ ਵਿਚ ਦਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਨੇ 'ਹੁਕਮ' ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ :—

1. ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਜਾਣ ਲਿਆ ਹੈ।

2. ਪ੍ਰਭ ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਭੇਦ ਜਾਣ ਲਿਆ।

3. ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਸਮਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਪਰ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਦੁਖਦਾਈ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ ਨੂੰ —

ਸਮਝਣ, ਜਾਨਣ, ਬੁੱਝਣ, ਪਹਿਚਾਨਣ, ਮੰਨਣ, ਕਮਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, 'ਹੁਕਮ'

ਨੂੰ —

1. ਦਿਮਾਗੀ ਵਿਸ਼ਾ,
2. ਫੋਕੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ,
3. ਗਲਤ ਅਰਥ ਕਰਨ,
4. ਸਿਆਣਪਾਂ ਘੋਟਣ,
5. ਓਪਰੇ ਵਖਿਆਨ,
6. ਦਮੜੇ ਕਮਾਉਣ ਲਈ,
7. ‘ਵਾਹ-ਵਾਹ’ ਲਈ,

‘ਸਾਧਨ’ ਜਾਂ ‘ਜ਼ਰੀਆ’ ਹੀ ਬਣਾ ਡਿੱਡਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ — ਅਣਗਹਿਲੀ, ਅਗਿਆਨਤਾ, ਭ੍ਰਮ-ਭੁਲਾਵੇ, ਅਵੇਸਲਾ-ਪਣ, ਬੇ-ਪ੍ਰਵਾਹੀ, ਮਚਲੇ-ਪਣ, ਢੀਠਤਾਈ, ਮਨਮੁਖਤਾਈ ਨੂੰ — ਢਕਣ ਛੁਪਾਉਣ ਦਾ ‘ਬਹਾਨਾ’ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦੇ, ਸੁਣਦੇ, ਗਾਇਣ ਅਤੇ ਕਥਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ — ਅਨਰਥ, ਫੋਕਾ, ਖੁਸ਼ਕ ਗਿਆਨ, ਮਨੋਕਲਪਤ ਭਾਵਨਾਂ, ਓਪਰੇ ਜੋਸ਼, ਮਨ-ਘੜਤ ਦਿਸ਼ਟਾਂਤਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਉੱਚਮ-ਊਚੀ, ਸੂਚਮ-ਸੂਚੀ ਆਤਮਿਕ ‘ਅਨੁਭਵੀ’ ਅਵੱਸਥਾ ਦੇ ਲਾਭ ਤੋਂ, ਵਾਂਝੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਦਿਮਾਗੀ ਗਿਆਨ, ਕਿਤਾਬਾਂ, ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਸਮਝਣਾ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ, ਪਰ ਬਿਜਲੀ ਦੇ ‘ਕਰੰਟ’ ਦੀ ਬਰਕਬਣੀ (electric shock) ਦਾ ਨਿਜੀ ਤਜਰਬਾ (personal experience) ਕੋਈ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ।

ਦਿਮਾਗੀ ਗਿਆਨ, ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਤਾਈਂ ਸੀਮਤ ਹੈ, ਪਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅਪਾਰ, ‘ਰਵਿ-ਰਹਿਆ-ਭਰਪੂਰ’ ‘ਹੁਕਮ’ ਦਾ ਅੰਤ੍ਰ-ਆਤਮੇ ‘ਨਿਜੀ ਤਜਰਬਾ’ — ਮਾਨਣਾ, ਜਾਨਣਾ, ਬੁਝਣਾ, ਪਹਿਚਾਨਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵਿਲੱਖਣ, ਅਨੋਖੀ, ਆਤਮਿਕ ਮੰਡਲ ਦੀ ਅਨੁਭਵੀ ‘ਖੇਲ’ ਹੈ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੂਰਜ ਦੇ ਅਨੇਕ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚੋਂ, ਗਰਮੀ ਦਾ ਗੁਣ ਪ੍ਰਬਲ ਅਤੇ ਬਹੁਲਤਾ ਵਿਚ ਹੈ, ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚੋਂ, ‘ਪਿਆਰ’ ਦਾ ਗੁਣ ਪ੍ਰਬਲ ਅਤੇ ਅਥਾਹ ਹੈ। ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ — ‘ਪ੍ਰੇਮ-ਪੁਰਖ’ ‘ਪ੍ਰੀਤਮ’, ‘ਅਤਿ-ਪ੍ਰੀਤਮ’, ‘ਪਿਆਰਾ’, ‘ਮਾਹੀ’ ਆਦਿ, ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ‘ਸੰਬੋਧਨ’ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ‘ਪ੍ਰੇਮ-ਸਰੂਪ’ ਹੈ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ‘ਮੁਜ਼ਾਸਮ’ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸਾਰਿਆਂ ਹੋਰ ਗੁਣਾਂ ਵਿਚ, ਇਲਾਹੀ ਪ੍ਰੀਤ, ਪ੍ਰੇਮ-ਰਸ, ਚਾਓ

ਦੀ 'ਰੰਗਣ' ਚੜ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ 'ਭਾਅ' ਜਾਂ 'ਖੁਸ਼ਬੂ' ਜਾਂ 'ਨਿੱਘ' ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹਰ ਕਰਤਵ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜਤ੍ ਤਤ੍ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਹੁਇ ਫੈਲਿਉ ਅਨੁਰਾਗ ॥

(ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬੁ)

ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਮਾਂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਲਈ, ਅਥਾਹ ਪਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਹਰ ਹਰਕਤ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਂ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਛੁੱਲ੍ਹ ਛੁੱਲ੍ਹ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਂ ਦੇ — ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ, ਤਾੜਨਾ ਵਿਚ, ਝਿੜਕਾਂ ਵਿਚ, ਗਾਲ੍ਹਾਂ ਵਿਚ, ਕਟਾਈ ਵਿਚ, ਸਜ਼ਾ ਦੀ ਢੂੰਘੀ ਤਹਿ ਵਿਚ ਭੀ, 'ਮਾਂ-ਪਿਆਰ' ਦੀ 'ਭਾਵਨਾਂ' ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਭਲਾਈ ਅਤੇ 'ਸ਼ੁਭ-ਇਛਾਵਾਂ' ਦੀ ਜਾਚਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ 'ਕਵਾਓ' ਦੁਆਰਾ ਜੋ 'ਹੁਕਮ' ਉਪਜਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਭਾਵਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਇਲਾਹੀ — ਪ੍ਰੀਤ, ਪ੍ਰੇਮ, ਰਸ, ਚਾਓ, ਭਲਾ, ਸੁਖ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼, ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੈ।

ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਦੀ 'ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਭਾਵਨਾਂ' ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬੁਝਦੇ ਅਤੇ 'ਰੱਬ' ਨਾਲ 'ਰੋਸੇ-ਗਿਲੇ' ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਬੇਮੁਖ ਹੋ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।

ਤੁਮ ਕਰਹੁ ਭਲਾ ਹਮ ਭਲੋ ਨ ਜਾਨਹ ਤੁਮ ਸਦਾ ਸਦਾ ਦਇਆਲਾ ॥ (ਪੰ.-੯੧੩)

ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ 'ਭਾਣੇ' ਵਿਚ ਆਉਣ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਉਂ ਪੇਰਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ —

ਜੋ ਤੂ ਕਰਹਿ ਕਰਾਵਹਿ ਸੁਆਮੀ ਸਾ ਮਸਲਤਿ ਪਰਵਾਣੁ ॥ (ਪੰਨਾ-੬੨੨)

ਮੀਤੁ ਕਰੈ ਸੋਈ ਹਮ ਮਾਨਾ ॥

ਮੀਤ ਕੇ ਕਰਤਬ ਕੁਸਲ ਸਮਾਨਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੮੭)

ਉਲਾਹਨੋ ਮੈ ਕਾਹੂ ਨ ਦੀਓ ॥

ਮਨ ਮੀਠ ਤੁਹਾਰੋ ਕੀਓ ॥

(ਪੰਨਾ-੯੨੮)

ਤੇਰਾ ਕੀਆ ਮੀਠਾ ਲਾਗੈ ॥

(ਪੰਨਾ-੩੯੪)

ਹਰਿ ਜਨੁ ਉਤਮੁ ਭਗਤੁ ਸਦਾਵੈ ਆਗਿਆ ਮਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਈ ॥

ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨੈ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿ ਵਸਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ-੪੮੦)

ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਸੋ ਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ ਕਾਟੀ ਜਮ ਕੀ ਫਾਸੀ ॥ (ਪੰ.-੯੯੩)

ਸਾਡੇ ਹਰ ਖਿਆਲ ਜਾ ਕਰਮ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿਚ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ 'ਰੀਝਾਂ', ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਜਾਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਹਾ ਕਿ —

1. ਮਾਇਕੀ ਗਰਜ਼ਾਂ,
2. ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ,
3. ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਲਈ,
4. ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ
5. ਗ੍ਰਹਿਸਤ ਦੀਆਂ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ,
6. ਸਰੀਰਕ ਆਦਤਾਂ,
7. ਮਾਨਸਿਕ ਬੰਧਨ,
8. ਧਾਰਮਿਕ ਬੰਧਨ,
9. ਬੱਧਾ-ਚਟੀ,
10. 'ਮੇਹ' ਦੀ ਖਿੱਚ !

ਇਹ ਸਾਰੇ ਮਜ਼ਬੂਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਕਰਮ ਧਰਮ, ਤੈਗੁਣੀ ਮਾਇਕੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ,  
 'ਹਉਮੇ' ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤ-ਹਨ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ 'ਕਰਮ-ਬੱਧ' ਹੋ  
 ਕੇ —

ਪਲਚਿ ਪਲਚਿ ਸਗਲੀ ਮੁਈ ਝੂਠੇ ਧੰਧੇ ਮੋਹੁ॥   (ਪੰਨਾ-੧੩੩)

ਏਕਸ ਬਿਨੁ ਸਭ ਧੰਧੁ ਹੈ ਸਭ ਮਿਥਿਆ ਮੋਹੁ ਮਾਇ॥   (ਪੰਨਾ-੪੪)

ਧੰਧਾ ਕਰਤਿਆ ਜਨਮੁ ਗਇਆ ਅੰਦਰਿ ਦੁਖੁ ਸਹਮੁ॥

(ਪੰਨਾ-੧੨੪੮)

ਹਉ ਹਉ ਕਰਤੇ ਕਰਮ ਰਤ ਤਾ ਕੋ ਭਾਰੁ ਅਫਾਰ॥  
 ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਜਉ ਨਾਮ ਸਿਉ ਤਉ ਏਉ ਕਰਮ ਬਿਕਾਰ॥   (ਪੰਨਾ-੨੫੨)

ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਨਿਚੋੜ ਇਉਂ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ —

1. ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਜਾਂ 'ਹੁਕਮੀ' —

'ਅਤਿ ਪ੍ਰੀਤਮ' ਹੈ

'ਪ੍ਰੇਮ-ਪੁਰਖ' ਹੈ

ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਮਹਿਕ ਹੈ

ਮਹਿਕ ਦੀ ਮਿਠੜੀ ਸੁਗੰਧੀ ਹੈ

ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਨਿੱਘ ਹੈ

ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਮਹਾਂ ਰਸ ਹੈ

‘ਪ੍ਰਿਮ-ਪਿਆਲਾ’ ਹੈ  
 ਪ੍ਰਿਮ ਦਾ ਸਰੂਰ ਹੈ  
 ਪ੍ਰਿਮ ਦੀ ਮਸਤੀ ਹੈ  
 ਪ੍ਰਿਮ ਸਵੈਪਨਾ ਹੈ  
 ਪ੍ਰਿਮ ਸਰੂਪ ਹੈ  
 ਪ੍ਰਿਮ ਹੈ।

2. ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਏ ‘ਕਵਾਉ’ ਜਾਂ ‘ਹੁਕਮ’ ਦੇ ਵਿਚ ਭੀ —

ਪਿਆਰ ਦੀ ਮਹਿਕ ਹੈ  
 ਪਿਆਰ ਦਾ ਨਿੱਘ ਹੈ  
 ਪਿਆਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ  
 ਪਿਆਰ ਦੀ ਭਾਅ ਹੈ  
 ਪ੍ਰਿਮ ਭਰੀ ਹਮਦਰਦੀ ਹੈ  
 ਪ੍ਰਿਮ-ਭਰੀ ਸ਼ੁਭ-ਇੱਛਾ ਹੈ  
 ਪ੍ਰਿਮ ਸਵੈਪਨਾ ਹੈ  
 ਪ੍ਰਿਮ ਖੇਲ ਹੈ  
 ਪ੍ਰੀਤ ਦਾ ਖੇਲ ਅਖਾੜਾ ਹੈ  
 ‘ਮਾਂ-ਪਿਆਰ’ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ  
 ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਭੰਡਾਰਾ ਹੈ  
 ਖਿਮਾਂ ਦਾ ‘ਬਿਰਦ’ ਹੈ  
 ਲਾਡ-ਲਡਾਵੇ ਹੈ  
 ‘ਖੇਲ-ਖਿਲਾਵੇ’ ਹੈ  
 ਕੇਲ-ਕਿਲਾਵੇ ਹੈ  
 ਅਉਗੁਣ ਕੋ ਨਾ ਚਿਤਾਰੇ ਹੈ  
 ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ  
 ਪ੍ਰਿਮ ਹੈ  
 ਰਸ ਹੈ  
 ਚਾਓ ਹੈ  
 ਮਲ੍ਹਾਰ ਹੈ  
 ‘ਅਬਿਨਾਸੀ-ਖੇਮ’ ਹੈ  
 ਸਦਾ ਸੁਖ ਹੈ  
 ‘ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ’ ਹੈ

3. ‘ਹੁਕਮ’, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ‘ਕਵਾਉ’ ਦਾ —

ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੈ  
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ  
ਵਿਕਾਸ ਹੈ  
ਹਰਕਤ ਹੈ  
ਰਵਾਨਗੀ ਹੈ  
ਸਹਿਜ-ਚਾਲ ਹੈ  
ਬਰ-ਕੰਬਣੀ ਹੈ  
ਭਣ-ਝੁਣ ਹੈ  
ਸਹਿਜ-ਧੁਨੀ ਹੈ  
ਅਨਹਦ ਰਾਗ ਹੈ  
ਜਾਦੂ ਹੈ  
ਮਸਤੀ ਹੈ  
ਹੁੱਲਾਸ ਹੈ  
ਖੜਾ ਹੈ

4. ਇਹ ਇਲਾਹੀ ‘ਹੁਕਮ’ —

‘ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ’ ਹੋਇਆ ਹੈ  
‘ਸਰਬ-ਰਵਿ-ਰਿਹਾ-ਭਰਪੂਰ’ ਹੈ  
ਘਟ ਘਟ ਵਿਚ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ  
ਘੜਨ-ਭੰਨਣ ਸਮੱਚ ਹੈ  
ਅਭੁੱਲ ਹੈ  
ਅਟੱਲ ਹੈ  
ਸਦੀਵੀ ਹੈ  
ਇਕਸਾਰ ਹੈ  
ਦਇਆ ਹੈ  
ਖਿਆ ਹੈ  
ਪਿਆਰ ਹੈ  
ਪੇਮ ਹੈ  
ਚਾਓ ਹੈ  
ਸ਼ਬਦ ਹੈ  
ਨਾਮ ਹੈ।

5. ਇਹ 'ਹੁਕਮ', ਸਾਰੀ ਕਾਇਨਾਤ ਨੂੰ —

ਪਸਾਰਦਾ  
ਪਾਲਦਾ  
ਪੋਸਦਾ  
ਚਲਾਉਂਦਾ  
ਰਾਖੀ ਕਰਦਾ  
ਮੇਲਦਾ  
ਵਿਛੋੜਦਾ  
ਸਜਾਉਂਦਾ  
ਜੀਅ-ਦਾਨ ਦਿੰਦਾ  
ਘੜਦਾ  
ਭੁੰਦਾ  
ਲੈ ਕਰਦਾ  
ਮੁੜ ਸਾਜਦਾ ਹੈ।

6. ਸਾਨੂੰ 'ਰੱਬ' ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਾ —

ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ  
ਸੋਝੀ ਹੀ ਨਹੀਂ  
ਗਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ  
ਨਿਸਚਾ ਹੀ ਨਹੀਂ  
ਭਾਵਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ  
ਸ਼ਰਧਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।

7. ਇਸ 'ਹੁਕਮ' ਦੀ ਬਾਬਤ ਸਾਡਾ ਗਿਆਨ —

ਓਪਰਾ ਜਿਹਾ  
ਫੋਕਾ ਜਿਹਾ  
ਦਿਮਾਰੀ ਸ਼ੁਗਲ  
ਭੰਗ-ਟਪਾਊ  
ਹਉਮੈ ਨੂੰ ਪੱਠੋ ਪਾਉਣ  
ਮਾਇਆ ਕਮਾਉਣ

ਦਾ ਹੀ ਜ਼ਰੀਆ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ।

8. ਇਸ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਨੂੰ ਦਿਮਾਗੀ ਗਿਆਨ ਨਾਲ —

ਸਮਝਿਆ  
ਜਾਣਿਆ  
ਪਹਿਚਾਣਿਆ  
ਪਕੜਿਆ  
ਕਮਾਇਆ

ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ।

9. ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ :—

1. ਥਾਣੀ ਦੀ ਅੰਤ੍ਰੀਵ ਭਾਵਨਾ ਜਾਂ ਗੁੱਝੇ ਭੇਦਾਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਹਾਂ।
2. ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।
3. ਆਪਣੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹਾਂ।
4. ਮੈਂ-ਮੇਰੀ ਨੂੰ ਪਾਲ ਰਹੇ ਹਾਂ।
5. ਕਰਮ-ਕਾਂਡਾਂ ਵਿਚ ਛਸੇ ਹੋਏ ਹਾਂ।
6. ਮੋਹ-ਮਾਇਆ ਵਿਚ ਜਕੜੇ ਹੋਏ ਹਾਂ।
7. ਪੰਚ ਦੂਤਾਂ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਹਾਂ।
8. ਮਾਇਆ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਵਿਚ ਠੋਕਰਾਂ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ।
9. ਆਪਣੇ ਹੀ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿਚ ਕੈਦ ਹਾਂ।
10. ਆਵਾ-ਗਵਨ ਦੇ 'ਫੇਰੇ' ਵਿਚ ਹਾਂ।
11. ਧਰਮ-ਰਾਇ ਦੇ 'ਚੀਰੇ' ਵਿਚ ਹਾਂ।
12. ਜਮਾਂ ਦੇ ਭੈ ਵਿਚ ਹਾਂ।
13. ਕੂਰ-ਕਿਆ ਵਿਚ ਉਲੜੇ ਹੋਏ ਹਾਂ।

ਕੂਰ ਕਿਆ ਉਰਝਿਓ ਸਭ ਹੀ ਜਗ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ ਕੋ ਭੇਦ ਨ ਪਾਇਓ॥

(ਸਵਯੈ ਪਾ: ੧੦)

10. ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇਸ ਉਚਮ-ਉਚੇ, ਸੂਚਮ-ਸੂਚੇ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਨੂੰ —

ਜਾਣਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ  
ਸਮਝਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ  
ਬੁਝਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ

ਪਹਿਚਾਣਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ  
ਮੰਨਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ  
ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ

ਉਦਮ ਤਾਂ ਕੀ ਕਰਨਾ ਸੀ।

11. ਇਸ ਇਲਾਹੀ ‘ਹੁਕਮ’ ਵਿਚ “ਮਨ” ਦੇ —

ਕਿੰਡੂ	
ਸੰਕੇ	
ਕਿਊਂ	
ਕਿਆ	
ਕੈਸੇ	
ਦਲੀਲਾਂ	
ਉਕਤੀਆਂ	
ਜੁਗਤੀਆਂ	
ਚਲਾਕੀਆਂ	
ਸਿਆਣਪਾਂ	
ਢਕੌਸਲੇ	
ਹੁਜਤਾਂ	
ਪਾਖੰਡ	

ਨੂੰ ਕੋਈ ‘ਬਾਉ’ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸਲਾਮੁ ਜਬਾਬੁ ਦੋਵੈ ਕਰੇ ਮੁੰਢਹੁ ਘੁਬਾ ਜਾਇ॥

(ਪੰਨਾ-੪੨੪)

ਖਸਮੈ ਕਰੇ ਬਰਾਬਰੀ ਫਿਰਿ ਗੈਰਤਿ ਅੰਦਰਿ ਪਾਇ॥

(ਪੰਨਾ-੪੨੪)

12. ਹਾਂ ਜੀ, ਇਹ ਇਲਾਹੀ ‘ਹੁਕਮ’ —

ਪਿਆਰ ਦੀ ‘ਖੇਲ’ ਹੈ	
ਪਿਆਰ ਦੀ ‘ਡੋਰੀ’ ਹੈ	
ਡੋਰੀ ਦੇ ‘ਡੁਣਕੇ’ ਹਨ।	
ਡੁਣਕੇ ਦੀ ‘ਖਿੱਚ’ ਹੈ	
ਖਿੱਚ ਖਾਣ ਦਾ ‘ਸਵਾਦ’ ਹੈ।	
ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ‘ਪੀਂਘ’ ਹੈ।	

ਪੀਂਘ ਦੇ 'ਕੂਟੇ' ਹਨ।  
 ਝੁਟਿਆਂ ਦੀ ਮਸਤੀ ਹੈ।  
 ਮਸਤੀ ਦੀ 'ਬੇ-ਖੁਦੀ' ਹੈ।  
 ਬੇ-ਖੁਦੀ ਵਿਚ ਗੁਆਚਣਾ ਹੈ।

13. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵੱਲ ਮੌਜ਼-ਮੌਜ਼ ਕੇ —

ਪਰੇਰਨਾ  
 ਪ੍ਰੀਤ ਵਿਚ ਭਿਜਣਾ  
 ਹਰਿ ਰੰਗ ਵਿਚ ਰੰਗਣਾ  
 ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਰਸਣਾ  
 ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਵਸਣਾ  
 ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਗੁੰਧਣਾ  
 ਪਿਆਰ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੋਚੁਨੀ  
 ਪਿਆਰ ਸਰੂਪ ਹੋਣਾ  
 ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਬੇ-ਖੁਦ

ਹੋ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀ 'ਡੋਰੀ', ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜਾਉਣਾ ਹੀ —  
 'ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ' ਹੈ।  
 ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ ਹੈ।  
 ਹੁਕਮ ਕਮਾਉਣਾ ਹੈ।  
 ਹੁਕਮ ਰੂਪ ਹੋਣਾ ਹੈ।

14. ਹਾਂ ਜੀ, ਆਪਣੀ ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ 'ਮੈਂ-ਮੇਰੀ' ਦੀ ਡੋਰੀ, ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਹੱਥ  
 ਫੜਾ ਕੇ, 'ਕਠ-ਪੁਤਲੀ' ਵਾਂਗ, ਜਿਉਂ ਪਿਆਰਾ —

ਹਿਲਾਏ ਤਿਓਂ ਹਿੱਲਣਾ  
 ਕਰਾਏ ਸੋ ਕਰਨਾ  
 ਚਲਾਏ ਸੋ ਚਲਣਾ  
 ਬੁਲਾਏ ਸੋ ਬੋਲਣਾ  
 ਸੁਝਾਏ ਸੋ ਸੋਚਨਾ  
 ਜਿਥੇ ਬੈਸਾਲਹਿ ਤਹਿ ਬੈਸਨਾ  
 ਜਹਿ ਭੇਜੇ ਤਹਿ ਜਾਣਾ

ਜੋ ਦੇਵੇ ਸੋ ਖਾਣਾ  
ਜਿਥੇ ਰਖੇ ਤਿਥੇ ਰਹਿਣਾ

ਵਾਲੀ ਅਵੱਸਥਾ ਨੂੰ ਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਦ ਸਾਡਾ ਮਨ, ਤਨ, ਬੁੱਧੀ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚਾ 'ਆਪਾ', ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਦੇ ਭਾਣੇ ਦੀ 'ਰਵਾਨਗੀ' ਵਿਚ, 'ਸੁਰ' ਹੋ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਤੇ ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਦੇ —ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦਾ ਸਾਧਨ, ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਹਬਿਆਰ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਈ ਬਲਬ, ਅਨਹਦ ਧੁਨੀ ਦਾ ਰਾਗ, ਇਲਾਹੀ ਰਾਗ ਦੀ ਬੰਸਰੀ, ਪਰਮਾਰਥ ਦੇ ਕਰਤੱਬ, ਭਗਤੀ ਦਾ ਜੋਗ, ਜੋਗ ਦੀ ਜੁਗਤੀ, ਜੀਵਨ ਦੀ ਸੇਧ, ਪਿਆਰ ਦੀ ਖਿੱਚ, ਪਿਆਰ ਦਾ ਸੋਮਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਤੀਰ, ਤੀਰ ਦਾ ਮਿੱਠਾ ਸੁਆਦ, ਮਹਾਂ ਰਸ ਦਾ ਸੋਮਾ, 'ਪ੍ਰੇਮ-ਛੋਹ' ਦਾ ਨਸ਼ਾ, ਨਸ਼ੇ ਦਾ ਸਰੂਰ, ਸਰੂਰ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ 'ਗੁਆਚ' ਕੇ 'ਇਲਾਹੀ ਹੁਕਮ' ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਵਿਚ, 'ਭੁੜ੍ਹਦੇ' ਹੋਏ, ਆਪਣੇ ਸ਼ਹੁਸਾਗਰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਵੱਲ, 'ਸਹਜਿ ਚਾਲ' ਵਿਚ, ਤੁਰੇ ਜਾਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਸਫਲ ਕਰਾਂਗੇ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਕਮ — ਸਾਡੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ, ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਸੋਚਣੀ ਵਿਚ, ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਤੀਖਣਤਾ ਵਿਚ, ਜੀਵਨ ਵਿਚ, ਜੀਵਨ ਦੀ ਰਵਾਨਗੀ ਵਿਚ, ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਵੇਗ ਵਿਚ, ਵੇਗ ਦੀ ਸਹਿਜ ਚਾਲ ਵਿਚ, ਅੰਗ ਅੰਗ ਵਿਚ, ਅੱਖ ਵਿਚ, ਅੱਖ ਦੀ ਜੋਤਿ ਵਿਚ, ਜੋਤ ਦੀ ਤੱਕਣੀ ਵਿਚ, ਤੱਕਣੀ ਦੇ ਕਟਾਖ ਵਿਚ, ਕਟਾਖ ਦੇ ਜਾਂਦੂ ਵਿਚ, ਦਿਮਾਗ ਵਿਚ, ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਤੀਖਣਤਾ ਵਿਚ, ਸਿਰ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਵਿਚ, ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਲਚਕ ਵਿਚ, ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਭਾਅ ਵਿਚ, ਮੱਥੇ ਦੀ ਤਿਉੜੀ ਵਿਚ, ਮੱਥੇ ਦੇ ਜਲਾਲ ਵਿਚ, ਗੱਲ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲਾਲੀ ਵਿਚ, ਲਾਲੀ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਹੁਸਨ ਵਿਚ, ਬੁੱਲਾਂ ਦੀ ਕੋਮਲਤਾ ਵਿਚ, ਬੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮੁਸਕਾਨ ਵਿਚ, ਬੁੱਲਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿਚ, ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਮਿਠਾਸ ਵਿਚ, ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਕਟਾਖ ਵਿਚ, ਕਟਾਖ ਦੇ ਜਾਂਦੂ ਵਿਚ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ, ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾਂ ਵਿਚ, ਭਾਵਨਾਂ ਦੇ ਹੁਲਾਸ ਵਿਚ, ਹੁਲਾਸ ਦੇ ਚਾਓ ਵਿਚ, ਪਿਆਰ ਵਿਚ, ਪਿਆਰ ਦੀ 'ਛੋਹ' ਵਿਚ, ਪਿਆਰ ਦੀ ਤਕਣੀ ਵਿਚ, ਤੱਕਣੀ ਦੇ ਕਟਾਖ ਵਿਚ, ਪ੍ਰੇਮ-ਤੀਰ ਦੀ ਨੋਕ ਵਿਚ, ਪ੍ਰੇਮ-ਤੀਰ ਦੇ ਜਖਮ ਵਿਚ, ਜਖਮ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਪੀੜ ਵਿਚ, ਪ੍ਰੰਮ ਪਿਆਲੇ ਵਿਚ, ਪ੍ਰੰਮ ਪਿਆਲੇ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ, ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਮਸਤੀ ਵਿਚ, ਮਸਤੀ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਆਦਿ, ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਹਰਕਤ ਅਤੇ 'ਭਾਵਨਾਂ' ਵਿਚ, 'ਹੁਕਮ' ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੋਵੇਗਾ : -

ਤੇਰਾ ਹੁਕਮੁ ਅਪਾਰ ਹੈ ਕੋਈ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਏ॥

ਜਿਸੁ ਗੁਰੁ ਪੂਰਾ ਭੇਟਸੀ ਸੋ ਚਲੈ ਰਜਾਏ॥

(ਪੰਨਾ-੩੯੯)

ਇਸ ਵਿਚ ਸਾਡੀ 'ਹਉਮੈ' ਜਾਂ 'ਮੈਂ-ਮੇਰੀ ਲਈ ਕੋਈ ਬਾਂਦ ਨਹੀਂ' ਅਤੇ 'ਹਉਮੈ' ਦਾ ਉਕਾ ਹੀ ਅਭਾਵ ਹੋਵੇਗਾ —

ਕਬੀਰ ਮੇਰਾ ਮੁਝ ਮਹਿ ਕਿਛੁ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਿਛੁ ਹੈ ਸੋ ਤੇਰਾ॥                                  (ਪੰਨਾ-੧੩੨੫)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ 'ਮੈਂ-ਮੇਰੀ' ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ

'ਮਰ' ਕੇ

'ਤੂੰ-ਤੇਰੀ' ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮ-ਸਵੈਪਨਾ ਵਿਚ

ਜੀਵਾਂਗੇ।

ਮੁਏ ਬਿਨੁ ਜੀਵਨੁ ਨਾਹੀ॥    (ਪੰਨਾ-੬੫੫)

ਮਰਿ ਮਰਿ ਜੀਵੈ ਤਾ ਕਿਛੁ ਪਾਏ॥    (ਪੰਨਾ-੧੨੩)

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਛੁੱਲ ਕਰਤੇ' ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ, ਪਿਆਰ ਵਿਚ, ਉਮਾਹ ਵਿਚ, ਚਾਓ ਵਿਚ, ਹਉਂ ਰਹਿਤ, ਆਪਣੇ 'ਦਾਤੇ' ਦੀਆਂ ਬਖਸ਼ੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਦਾਤਾਂ — ਮਹਿਕ, ਸੁਹੱਪਣ, ਕੋਮਲਤਾ, ਰੰਗ-ਰਸ, ਅਣਜਾਣੇ ਹੀ, ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ, ਅਭੋਲ ਹੀ, ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ ਵੰਡ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਹ ਉਦਾਹਰਣ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ 'ਪ੍ਰੇਮ-ਖੇਲ' ਦੇ ਬੇਅੰਤ ਕਿਸ਼ਮਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੇਵਲ ਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਇਨਾਤ ਦੀਆਂ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੂਨਾਂ ਤਾਂ 'ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ' ਦੀ ਇਲਾਹੀ ਖੇਲ ਨੂੰ ਅਣਜਾਣੇ ਤੇ ਅਭੋਲ ਹੀ ਖੇਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਪਰ, ਇਨਸਾਨੀ ਜੂਨ ਵਿਚ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ, ਪੂਰਨ ਸੋਝੀ ਵਿਚ, ਪ੍ਰੇਮ ਸਵੈਪਨਾ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਦੇ ਉਮਾਹ ਅਤੇ ਚਾਓ ਵਿਚ, ਇਸ 'ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ' ਦੀ 'ਪ੍ਰੇਮ-ਖੇਲ' ਨੂੰ ਦਾਤੇ ਦਾ — ਹਥਿਆਰ, ਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਕਠ-ਪੁਤਲੀ, ਬਾਂਸਰੀ, ਸਤਾਰ ਦੀਆਂ ਤਾਰਾਂ, ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਰਾਗ ਬਣ ਕੇ, ਪਿਆਰੇ ਦੀ ਰਜਾ ਵਿਚ — ਵਜਦੇ, ਅਲਾਪਦੇ, ਆਪਾ ਵੰਡਦੇ, ਆਪਾ ਵਾਰਦੇ, ਡੱਲ੍ਹੁ-ਡੱਲ੍ਹੁ ਪੈਂਦੇ ਹੋਏ, ਇਲਾਹੀ 'ਹੁਕਮ' ਨੂੰ, ਮੰਨਦੇ, ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰਿਆਂ ਵਿਚ, 'ਮੈਂ-ਮੇਰੀ' ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਦੇ 'ਬੈ-ਖਰੀਦ' ਗੋਲੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਸਿਰਫ਼ 'ਪ੍ਰੇਮ-ਰੰਗਣ' ਵਿਚ ਕਾਰ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ — ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ, ਨਾਮ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ, ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਧੁਨੀ ਵਿਚ, ਪ੍ਰੀਤ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਉਮਾਹ ਵਿਚ, ਮਹਾਂ ਰਸ ਦੇ ਨਸ਼ੇ ਵਿਚ, ਅਕਿਹ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਪ੍ਰੇਮ-ਜੋਸ਼ ਵਿਚ

ਜਦ ਗੁਰਮੁਖ ਦੀ ਆਤਮਾਂ ‘ਉੱਛਲਦੀ’ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ — ਹਰ ਹਰਕਤ ਵਿਚ, ਤੱਕਣੀ ਵਿਚ, ਗੁਫਤਾਰ ਵਿਚ, ਰਫਤਾਰ ਵਿਚ, ਛੋਹ ਵਿਚ, ਭਾਵਨਾ ਵਿਚ, ਉਮਾਹ ਵਿਚ ‘ਨਾਨਕ ਪਿਆਰ’, ‘ਨਾਮ’ , ਠਾਠਾਂ ਮਾਰ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ — ਹਰ ਪਲ, ਹਰ ਖਿਨ, ਦਿਨ ਰਾਤ, ਜਾਣੀਂ ਸਾਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ‘ਹੁਕਮ ਰਜਾਈ ਚਲਣਾ’ ਦਾ ਹੀ ‘ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ’ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ —

- ਬੋਲੀ — ‘ਅਬੋਲ’ ਹੈ !
- ਪ੍ਰੀਤ — ਚੁੱਪ-ਪ੍ਰੀਤ ਹੈ !
- ਕ੍ਰਿਆ — ‘ਅਦਿਸ਼ਟ’ ਹੈ !
- ਖੇਲ — ‘ਅਖੇਲ’ ਹੈ !
- ਸੋਚਣੀ — ‘ਅਸੋਚ’ !
- ਜੀਉਂਦੇ — ‘ਮਰੇ’ ਹੁੰਦੇ ਹਨ !
- ‘ਮੌਤ’ ਵਿਚ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ !
- ਤੱਕਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖ ਨਹੀਂ ਰਹੇ !
- ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ‘ਚੁੱਪ’ ਹਨ !
- ‘ਚੁੱਪ’ ਵਿਚ ਬੋਲਦੇ ਹਨ !
- ‘ਚੁੱਪ’ ਵਿਚ ‘ਤੂਫਾਨ’ ਹੈ !
- ‘ਤੂਫਾਨ’ ਵਿਚ ‘ਸਹਿਜ’ ਹੈ !

ਇਹ ਅਕਿਹ ਅਣੋਖੀ ‘ਆਤਮਿਕ ਖੇਲ’ ਦੀ ‘ਅਕੱਬ-ਕਥਾ’ ਪੜ੍ਹ-ਪੜਾ ਕੇ, ਸੁਣ-ਸੁਣਾ ਕੇ, ਸਮਝ-ਸਮਝਾ ਕੇ, ਸਿਆਣਪਾਂ ਨਾਲ, ਚੁੱਚ ਗਿਆਨ ਨਾਲ, ਫਿਲੋਸਫੀਆਂ ਘੋਟ ਕੇ, ਉਕਤੀਆਂ-ਜੁਗਤੀਆਂ ਨਾਲ, ਚਤੁਰਾਈਆਂ ਨਾਲ, ‘ਜਪ, ਤਪ, ਸੰਜਮ’ ਨਾਲ, ‘ਪਾਠ ਪੜਿਓ’ ਨਾਲ, ‘ਬੇਦ ਬਿਚਾਰਨ’ ਨਾਲ, ‘ਨਿਉਲੀ ਕਰਮ’ ਨਾਲ, ‘ਸਰੀਰ ਕਟਾਏ’ ਨਾਲ, ‘ਧਰਤੀ ਭਰਮਣ’ ਨਾਲ, ਪੁੰਨ-ਦਾਨ ਨਾਲ, ਬਰਤ-ਨੇਮ ਨਾਲ, ‘ਜੋਗ-ਅਭਿਆਸ’ ਨਾਲ, ‘ਕਰਮ-ਧਰਮ ਕ੍ਰਿਆ’ ਨਾਲ, ‘ਸਗਲ ਤਿਆਗ’ ਨਾਲ, ‘ਤੀਰਥ ਨ੍ਯਾਵਨ’ ਨਾਲ, ‘ਜੋਰ ਨ ਮੰਗਣ’ ‘ਦੇਣ ਨ ਜੋਰ’, ਆਪਣੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਸਿੱਖੀ, ਸਮਝੀ, ਜਾਣੀ ਬੁੱਝੀ, ਪਹਿਚਾਣੀ, ਮੰਨੀ, ਕਮਾਈ, ਖੇਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ।

ਪਿਆਰੇ ਇਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲਣੁ ਨ ਜਾਈ ਮੈ ਕੀਏ ਕਰਮ ਅਨੇਕਾ॥...

ਮਨ ਕੀ ਮੈਲੁ ਨ ਉਤਰੈ ਇਹ ਬਿਧਿ ਜੇ ਲਖ ਜਤਨ ਕਰਾਏ ॥...

ਹਉ ਹਉ ਕਰਤ ਬੰਧਨ ਮਹਿ ਪਰਿਆ ਨਹ ਮਿਲੀਐ ਇਹ ਜੁਗਤਾ ॥

(ਪੰਨਾ-੯੪੧-੯੪੨)

ਕੂਰ ਕਿਆ ਉਰਝਿਓ ਸਭ ਹੀ ਜਗ ਸ੍ਰੀ ਭਗਵਾਨ ਕੋ ਭੇਦੁ ਨ ਪਾਇਓ ॥

(ਸਵਯੈ : ਪਾ : ੧੦)

ਪਾਠੁ ਪੜੈ ਨਾ ਬੂਝਈ ਭੇਖੀ ਭਰਮਿ ਭੁਲਾਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੯੬)

ਮਨਹਠ ਕਿਤੇ ਉਪਾਇ ਨ ਛੁਟੀਐ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸੋਧਹੁ ਜਾਇ ॥

ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਸਾਂਧੂ ਉਬਰੇ ਗੁਰ ਕਾ ਸਬਦੁ ਕਮਾਇ ॥

(ਪੰਨਾ-੯੫)

ਇਹ ਅਕੱਥ-ਕਥਾ ਤਾਂ ਇਲਾਹੀ, ਰਹਿਮਤ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼, ਨਦਰ-ਕਰਮ,  
ਗੁਰ-ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਦੀ 'ਦਾਤ' ਹੈ।

ਦਾਤੈ ਦਾਤਿ ਰਖੀ ਹਥਿ ਅਪਣੈ ਜਿਸੁ ਭਾਵੈ ਤਿਸੁ ਦੇਈ॥

(ਪੰਨਾ-੯੦੪)

ਏਹੁ ਪਿਰਮੁ ਪਿਆਲਾ ਖਸਮ ਕਾ ਜੈ ਭਾਵੈ ਤੈ ਦੇਇ॥

(ਪੰਨਾ-੧੩੨੮)

ਇਸ ਇਲਾਹੀ 'ਦਾਤਿ' ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸਾਨੂੰ ਇਉ 'ਜਾਚਨਾ' ਕਰਨੀ ਸਿਖਾਉਂਦੀ  
ਹੈ -

ਹਾ ਹਾ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ॥

ਹਮ ਤੇ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਇ ਮੇਰੇ ਸ੍ਰਾਮੀ ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਅਪੁਨਾ ਨਾਮੁ ਦੇਹੁ ॥

(ਪੰ.-੯੨੫)

ਨਾਨਕੁ ਗਰੀਬੁ ਢਹਿ ਪਇਆ ਦੁਆਰੈ ਹਰਿ ਮੇਲਿ ਲੈਹੁ ਵਡਿਆਈ॥

(ਪੰ.-੨੫੨)

ਪਾਵਉ ਦਾਨੁ ਢੀਠੁ ਹੋਇ ਮਾਗਉ ਮੁਖਿ ਲਾਗੈ ਸੰਤ ਰੇਨਾਰੇ॥

(ਪੰਨਾ-੨੩੮)

ਤ੍ਰਾਹਿ ਤ੍ਰਾਹਿ ਕਰਿ ਸਰਨੀ ਆਏ ਜਲਤਉ ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ॥

(ਪੰਨਾ-੧੨੬੯)

ਜੇਤਾ ਸਮੁੰਦੁ ਸਾਗਰੁ ਨੀਰਿ ਭਰਿਆ ਤੇਤੇ ਅਉਗਣੁ ਹਮਾਰੇ ॥

ਦਇਆ ਕਰਹੁ ਕਿਛੁ ਮਿਹਰ ਉਪਾਵਹੁ ਢੁਬਦੇ ਪਥਰ ਤਾਰੇ ॥

(ਪੰਨਾ-੧੫੬੯)

ਅਸੀ ਖਤੇ ਬਹੁਤੁ ਕਮਾਵਦੇ ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਰਾਵਾਰੁ ॥

ਹਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕਰਿ ਕੈ ਬਖਸਿ ਲੈਹੁ ਹਉ ਪਾਪੀ ਵਡ ਗੁਨਹਗਾਰੁ ॥

(ਪੰ.-੧੪੧੬)

ਅਪਨੀ ਕਰਨੀ ਕਰਿ ਨਰਕ ਹੂ ਨ ਪਾਵਹੁ ਠਉਰੁ

ਤੁਮਰੇ ਬਿਰਦੁ ਕਰਿ ਆਸਰੋ ਸਮਾਰ ਹੋਂ ॥ ੫੦੩॥

(ਕ. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ)

ਪਰ ਇਹ ਅਣੋਖੀ 'ਆਤਮਿਕ ਖੇਲ' ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਿਰਲੇ ਬਖਸ਼ੇ ਹੋਏ ਗੁਰਮੁਖ ਜਨ ਹੀ  
'ਖੇਲਦੇ' ਹਨ —

ਨਿਆਉ ਤਿਸੈ ਕਾ ਹੈ ਸਦ ਸਾਚਾ ਵਿਰਲੇ ਹੁਕਮੁ ਮਨਾਈ ॥ (ਪੰਨਾ-੯੧੨)

ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ਪਦ੍ਧ ਨਿਰਥਾਣੀ ਕੋ ਵਿਰਲਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਝਦੇ ॥ (ਪੰਨਾ-੮੪੪)

ਐਸੋ ਰੇ ਹਰਿ ਰਸੁ ਮੀਠਾ॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਿਨੈ ਵਿਰਲੈ ਛੀਠਾ ॥ (ਪੰਨਾ-੮੮੬)

ਹੁਕਮੁ ਤੇਰਾ ਖਰਾ ਭਾਰਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਿਸੈ ਬੁਝਾਇ । (ਪੰਨਾ-੪੪੧)

ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੈਂਸਾਰ ਵਿਚਿ ਦਰਸਨ ਜੋਤਿ ਪਤੰਗ ਮਿਲੰਦੇ ।

ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੈਂਸਾਰ ਵਿਚਿ ਸਬਦ ਸੁਰਤਿ ਹੋਇ ਮਿਰਗ ਮਰੰਦੇ ।

ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੈਂਸਾਰ ਵਿਚਿ ਚਰਣ ਕਵਲ ਹੁਇ ਭਵਰ ਵਸੰਦੇ ।

ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੈਂਸਾਰ ਵਿਚਿ ਪਿਰਮ ਸਨੇਹੀ ਮੀਨ ਤਰੰਦੇ ।

ਤੇ ਵਿਰਲੇ ਸੈਂਸਾਰ ਵਿਚਿ ਗੁਰੁ ਸਿਖ ਗੁਰੁ ਸਿਖ ਸੇਵ ਕਰੰਦੇ ।

(ਵਾ: ਭਾ: ਗੁ: ੨੮/੧੨)

ਚਲਦਾ .....



ਏਸੇ ਕਲਮ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਏ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚਾਰੁ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ 132 ਲੇਖ (13 ਕਿਤਾਬਾਂ) ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੇਖਾਂ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਤਰਜਮਾ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਪੰਜ ਲੇਖ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸ ਕਮਾਈ ਦੇ ਅੱਠ ਦਿਨਾਂ ਜਪ-ਤਪ ਸਮਾਗਮ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ, ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ ਵਿਖੇ ਮਾਰਚ, ਸਤੰਬਰ ਅਤੇ ਦਸੰਬਰ (20-30) ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਜੂਨ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਖਣੀ ਬਾਈਪਾਸ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿਖੇ ਹਰ ਸਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ, ਦੱਖਣੀ ਬਾਈਪਾਸ ਦੋਰਾਹਾ ਵਿਖੇ ਪੰਦਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਮਾਗਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਅਨੁਸਾਰ 15-15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਅਰਸੇ ਬਾਅਦ, ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਸਮਾਗਮ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਫਤਾਵਾਰੀ ਸਮਾਗਮ ਵੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਸਥਾਨਕ ਸੰਗਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਿੰਡ ਦੋਦੜਾ, ਬੁਢਲਾਡਾ-ਸੁਨਾਮ, ਬਰਾਸਤਾ (ਵਾਈਆ) ਜਖੇਪਲ ਲਿੰਕ ਰੋਡ ਤੇ ਹੈ। ਚਾਹਵਾਨ ਸੱਜਣ ਇਹ ਲੇਖ ਅਤੇ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪਤੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ :-

---

**Website : [www.brahmbungadodra.org](http://www.brahmbungadodra.org)**

**E-mail : [info@brahmbungadodra.org](mailto:info@brahmbungadodra.org)**

---

**ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ**

**ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ : ਦੋਦੜਾ**

**ਤਹਿਸੀਲ-ਬੁਢਲਾਡਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ (ਪੰਜਾਬ)**

**ਫੋਨ : 073074-55097, 01652-255097, 99149-55098**

**❖ ਸ਼ਾਖਾ ❖**

**ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਬੁੰਗਾ ਸਾਹਿਬ (ਦੋਦੜਾ)**

**ਦੱਖਣੀ ਬਾਈ ਪਾਸ, ਦੋਰਾਹਾ**

**ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਲੁਧਿਆਣਾ, ਪੰਜਾਬ**

**ਫੋਨ : 073074-55098, 01628-258697, 099149-55098**

**❖ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ❖**

**ਸੈਕ੍ਰੇਟਰੀ, ਬ੍ਰਹਮ-ਬੁੰਗਾ ਟ੍ਰਸਟ (ਰਜਿ.)**

**ਪਿੰਡ ਤੇ ਡਾਕਖਾਨਾ : ਦੋਦੜਾ**

**ਤਹਿਸੀਲ-ਬੁਢਲਾਡਾ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮਾਨਸਾ (ਪੰਜਾਬ)**

**ਫੋਨ : 73074-55096**